

INDEX ORATIONUM,

Quarum fragmenta subjiciuntur.

Pro M. Tullio.	Contra Q. Metelli concionem.
Pro L. Vareno.	De Consulatu suo.
Cum Lilybæo decederet.	In Clodium & Curionem.
Pro P. Oppio.	De rege Ptolemæo.
Pro C. Manilio.	Pro P. Vatino.
Pro M. Fundanio.	Pro M. Æmilio Scauro.
Pro C. Cornelio, I.	Pro A. Gabinio.
Pro C. Cornelio, II.	Pro P. Quintio.
In Competitores.	Pro M. Fontejo.
Pro Q. Gallio.	De Lege Agraria.
Pro L. Othone.	In L. Pisonem.
De Proscriptorum liberis.	Ex commentariis caesarum.

ORATIONUM

FRAGMENTA.

PRO M. TULLIO.

PRISCIANUS.] Hoc iudicium sic expectatur, ut non unæ rei statui, sed omnibus constitui putetur.

QUINT. libro IV. capite 2.] Fundum habet² in agro Tigurino M. Tullius paternum.

VICTORIN. lib. 1. De Invent.] Dico, vim factam a P. Fabii

¹ Orationem hanc ego pro M. Tullio De-
ceta, qui consulatum Cicerone adolescente,
ad eloquentiam laudem virefcente, cum Cn.
Dolabella gessit, dictam suspicor. Defendit
autem eum de vi, quantum ex orationis frag-
mentis intelligere possum. Artificium huius
defensionis his verbis expressit Fortunatianus
in Rhetorica: *Voluntas legis tercio considera-
tur, cum exemplo multarum legum probamus,*

*presentem quoque legem ita sentire, sicut M.
Tullius fecit pro M. Tullio. Sigon.*

² Fundum habet] Hoc est narrationis prin-
cipium. Quintilianus lib. IV. cap. 11. *Fre-
quentius, inquit, a re initium narrationis fa-
ciendum est, sicut pro M. Tullio Cicero: Fun-
dum habet in agro Tigurino M. Tullius pa-
ternum. Sigonius.*

Fabii familia: adversarii non negant. Damnum datum esse M. Tullio concedis: vici unam rem. Vi, hominibus armatis; non negas: vici alteram. Dolo malo; factum negas: de hoc iudicium est.

MARTIAN. CAP. lib. v. Damnum passum esse M. Tullium, convenit mihi cum adversario: hominibus armatis rem esse gestam, non inficiantur: a familia P. Fabii commissam, negare non audent. Jam dolo malo factum ambigitur.

QUINT. lib. v. cap. 13.] Quis hoc statuit unquam, aut cui concedi sine summo omnium periculo potest, ut eum jure potuerit occidere, a quo metuiffe se dicat, ne ipse posterius occideretur?

RUFINIANUS, in Apophasi.] Si quis furem occiderit, injuria occiderit. Quamobrem? quia jus constitutum nullum est. Quid si se telo defenderit? haud injuria. Quid ita? quia constitutum est.

PRO L. VARENO.

SEVERIAN.] Amici deficiunt, cognati deserunt.

IDEM.] In inimicissima civitate urgent, instant, infe-
quuntur studio⁴, multitudine, pecunia, perjurio pugnant.

PRISC.] C. Ancharius Rufus fuit e municipio Fulginate.

PRISC.] In praefectura Fulginate.

QUINT. lib. v. cap. 13.] Cum iter per agros⁵ & loca sola faceret cum Populeno, in familiam Ancharianam incidisse dixerunt: deinde Populenum occisum esse: illico Varenum vincum, adfervarum, dum hic ostenderet, quid de eo fieri vellet.

QUINT. lib. VII. cap. 1.] In legem de ficiariis commisit L. Va-

³ L. etiam Varenum viderur iisdem prope
temporibus inter ficiarios defendisse, cum ei
objiceretur, quod C. Vareno necem attulisset:
quod crimen Cicero negavit, atque in Ancha-
rii familiam avertit. Idem. Vide Quintilia-
num, IV, 2. VI, 2. VII, 1. VIII, 2. XII.

⁴ Insequuntur studio] Lego, Insequuntur:
studio &c. Patricius.

⁵ Cum iter per agros] Quintilianus lib.

V. cap. 13. *Præterea in contradictionibus inter-
rim totum crimen exponitur: ut Cicero pro
Scauro contra Hostatem facit, velur orationem
diverse partis imitatus: aut pluribus propo-
sitionibus junctis, ut pro Vareno: Cum iter per
agros &c. Quod est utique faciendum, si erit
incredibilis rei ordo, & ipsa expositione fidem
perditurus. Sigonius.*

L. Varenus. Nam C. Varenus⁶ occidendo, & Cnæum vulnerando, & Salarium item occidendo, cadit.

QUINT. *lib. VII. cap. 1.*] Tum C. Varenus⁷ is, qui a familia Anchariana occisus est: hoc, quæso, Judices, diligenter attendite.

PRISC. *lib. III. & QUINT. lib. VIII. cap. 3.*] L. ille Septimius⁸ diceret. Etenim est ad L. Crassi eloquentiam gravis, & vehemens, & volubilis. Erucius⁹ hic noster, Antoniafter est.

PRISC. *lib. XII.*] Ea cædes si potissimum crimini datur, detur ei, cuja interfuit; non ei, cuja nihil interfuit.

QUINT. *lib. v. cap. 10.*] Optio vobis datur, utrum velitis, casu illo itinere Varenum esse usum, an hujus persuasum & inductum.

PRISC.] Deum fidem.

CUM QUÆSTOR LILYBÆO DECEDERET¹⁰.

FRONTO.] Non detrectare militiam, sed defendere provinciam iudicata est.

PRO

⁶ Nam C. Varenus] Vide Quintilianum lib. VII. cap. 11.

⁷ Tum C. Varenus] Quintilianus lib. IV. cap. 1. & lib. IX. cap. 11. *Sigonius*.

⁸ L. ille Septimius] Significat L. Septimium L. Crassi, Erucium M. Antonii, nobilissimorum quondam oratorum, fuisse similes. Erucium autem forsasse intellexit eum, cui ipse respondit pro Sex. Roscio Amerino. *Idem*.

⁹ Erucius Antoniafter] De hoc Erucio, vide Orat. pro Sex. Roscio Amerino. Totum hunc locum, sicut est, correxit, & emendavit Petrus Victorius lib. XIV. cap. 23. Var. Lectionum. *Parvicius*.

¹⁰ Veltigia ejus orationis ex Afconio apertissime deprehendi possunt, tum in præfatione in Divinationem Ciceronis, tum paulo post, in explicatione illorum verborum, *Sepe esse pollicentur*. Quibus utriusque ex locis apparet institutam a Cicerone hanc fuisse orationem, ut quaeraturam suam rebus & officiis

multis hæctenus Lilybetanis commendatam, verbis etiam ad extrinsecum commendatam redderet; atque adeo significaret, se, etiam absente non modo captam erga provinciales homines benevolentiam Romæ conservatam, sed eam quoque libenter, omnibus suis & assiduis officiis auctiorem futurum esse: si modo unquam tempus aliquod idoneum incidere declarande suæ in illos perpetue voluntatis: editam autem ab illo eo consilio putarem, quo postea etiam orationes suas consulares ediderat, nimirum, ut, quemadmodum ille consulatus, sic hæc quaeraturam ipsius quasi monumentum extaret: in quo primo veluti gradu honorum, administrandaque reipublicæ tantam sibi continentie, diligentie, humanitatisque laudem comparasse videbatur, ut nullam unquam ullius quaeraturam præstantiorem, & clariorem fuisse existimaret. Quæ de re Plutarchus in ejus vita, & ipse Cicerone in defensione Planci, cap. 26.

PRO P. OPPIO¹¹.

QUINT. *lib. v. cap. 10.*] Utrum cum Cottam appetisset, an cum ipse sese conaretur occidere, telum ei e manibus ereptum est?

QUINT. *ibid.*] Quos educere invitos in provinciam non potuit, eos invitos retinere qui potuit?

QUINT. *lib. XI. cap. 1.*] At enim verisimile non est, tantum scelus M. Cottam esse commentum. Quid? hoc verisimile est, tantum scelus Oppium esse conatum?

FRONTO.] Questusque mecum est.

MARCEL.] Etenim multum posse ad salutem alterius, honori multis: parum potuisse ad exitium, probo nemini fuit.

QUINT. *lib. IX. cap. 2.*] O amorem mirum¹²! o benevolentiam singularem!

PRO C. MANILIO¹³.

NON. *Confiteor.*] Hoc ego non solum confiteor, sed etiam profiteor.

PRO

¹¹ P. Oppium M. Cottæ fuisse quaerentem ejus, qui cum L. Lucullo consul Propontidem & Bithyniam provinciam sortitus, bellum adversus Mithridatem Ponti regem parum feliciter est molitus, eumque Cottam ob insidiam suspicionem a se removisse tradit Dio lib. XLVI. Defendisse autem hunc videtur de majestate, cum crimini daretur, quod de cibariis militum detraxisset: idque crimen M. ipsius Cottæ testimonio premeretur. Hæc autem ex verbis maxime Quintilianii colliguntur, quem vide lib. V. cap. 13. X, 10. & XI, 1. *Sigonius*.

¹² O amorem mirum] Quintil. lib. IX, cap. 11, *Non in personis tantum, inquit, sed & in rebus versatur hæc contraria dicendi, quam que intelligi velit, ratio; ut totum pro Q. Ligario proavimus: ut, Scilicet is superis labor est: & ille pro Oppio locus: O amorem mirum &c.*

¹³ Manilium hunc accusatum fuisse constat, vel quod iudicium Cornelianum per o-

perarum duces turbavisset, Comitiisque Cornelii accusatoribus morem intentasse diceretur, ut Pedianus significat in præfatione Cornelianæ primæ: vel, ut Plutarchus scribit in vita Ciceronis, repetundarum. Defensum fuisse a Cic. illud quoddammodo fragmentum indicio est, quod in Corneliana extat his verbis: *Petivisse a se, sive Cornelium, ut exponit Afconius, sive populum ipsum, ut scribit Plutarchus, ut causam Manilii defendere.* Idem autem aperte significat, tum Plutarchus ibidem, tum etiam fragmentum ipsum orationis hujus. Cum iudicio non respondisset, damnatus est: ut scribit ibidem Afconius. Quo quidem in loco queri potest, quomodo videri possit a Cicerone esse defensus, cum iudicio non responderit. Quæ de re ego sane ita statuerem, vel revera non respondisse eum iudicio, atque ita Ciceronis orationem hanc scriptam tantum ad Cornelii petitionem, & deinde in commentarios ipsos cum multis aliis orationibus relatum, non etiam habitam fuisse: vel,

PRO M. FUNDANIO ^{14.}

PRISC. *lib. vii.*] Non modo hoc a Villio Annale, sed vix mehercule a Q. Mutone factum probari potest.

PRISC. *lib. xvi.*] Effeme id, quod Meno nuntiasset.

SERVIUS. *ii. Georg.*] Arcades se profelenos ¹⁵ esse afferunt.

IDEM. *ix. Aeneid.*] Commissura ¹⁶.

ACRO, *in Poet.*] Puncta ¹⁷.

BOET. *De Defn.*] Descriptivine ejus necessarium, nostrum competitorem? istum ipsum cujus nunc studio & gratia tota acculatio ista munita est.

PRO C. CORNELIO, I. ¹⁵

PRISC. *lib. vi.*] Ut ab Jove optimo maximo, cæterisque diis, deabusque omnibus opem & auxilium petamus.

FRON-

vel, quoniam habitam fuisse orationem Plutarchus scribit, cum priore adione respondisset, ad quam fortassis majore spe, patrono Cicerone, accesserat, altera non respondisse, neque ad iudicium deinceps adfuisse: cum jam videlicet non obscure intelligeret, ex iis, quæ priore adione non difficile animadverti poterant, se omnino iudicio condemnatum iri. Sicut Verrem quoque fecisse Pedianus extrema sua in secundam Verrianam commentatione scribit. Locus Pediani, ubi scribit de Manlii condemnatione, non nihil esse videtur hac parte inquiratur. *Parric.*

¹⁴ M. Fundanii a Cicerone defensi meminit Q. Frater in libello de petitione consulatus. *Sigonius.*

¹⁵ *Arcades se profelenos*] Ovid. *Fast. IV. Ante Jovem genitum terras habuisse servatur*

Arcades, & luna gens prior illa fuit. Meminit hujus loci etiam Laëtantius Placidus ad illud Thebaid. *Stat. IV.*

Arcades huc veteres, afris lunaque profetes.

Cicero pro Fundanio opinionis ejus meminit, eum de nobilitate tractaret. Unde vides quæ

occasione Arcadum Profelenorum mentionem fecerit. *Grævius.*

¹⁶ *Commissura*] Tabularum conjunctio. ¹⁷ *Puncta*] Acron in *Poet. Horatii, Puncta*, inquit, *dicuntur populi suffragia.* Usus est hoc verbo Cic. in *Fundania. Iota.*

¹⁸ Hanc orationem dixit L. Cotta, L. Torquato Coss. post annum quam superiores. *Aconius. Quam superiores.* Intelligit eas, quas pro Q. Gallio, M. Fundanio, & A. Cluentio dixit. *Sigonius.*

ARGUMENTUM. Cornelius homo non improbus vita habitus est. Fuert quæstor Cn. Pompeij, dein Trib. pleb. C. Pisonæ consulæ, biennio ante, quam hæc dicta sunt. In eo magistratu ita se gessit, ut justior, sed perimacior videretur. Alienatus autem a senatu ex hac causa. Retulerat ad senatum, ut quoniam exterarum nationum legatis pecunia mutua magna daretur usura, turpiusque & famosa ex eo lucra fierent, ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret. Cujus relationem repudiavit senatus: & decrevit satisfactum videri eo S. C. quod ante annos aliquot Cn. Domitio, C. Cælio consulibus factum erat, cum senatus ante pau-

FRONTO.] Nihil senatui detraxisse Cornelium.

PRISC. *lib. xi.*] Ex promulgatione trinundinum dies ad ferendum, potestatisque venisset.

QUINT. *lib. v. cap. 13.*] Codicem attigit.

Tom. VI.

F f f f

MART.

culos annos illos S. C. decrevisset, ne quis Cretensibus pecuniam mutuum daret. Cornelius ea re offensus senatui, questus est de ea re in concione, exhausti provincias usuris, providendum ut haberent legati unde in præsentia pecuniam creditoribus darent: promulgavitque legem, qua auctoritatem senatus minuebat, ne quis, nisi per populum, legibus solveretur; quod antiquo quoque iure erat cautum. Itaque in omnibus S. C. adfici erat solitum, ut de ea re ad populum ferretur; sed paulatim ferri erat desitum, resque jam in eam consuetudinem venerat, ut postremo ne addiceretur quidem in S. C. de rogatione ad populum ferenda, eaque ipsa S. C. per pauculos admodum fiebat. Indigne eam Cornelii rogationem tulerant potentissimi quique ex senatoribus, quorum gratia magno opere minuebatur. Itaque P. Servilius Globulus Trib. pleb. inventus erat, qui L. Cornelio obfisteret. Is, ubi legis ferenda dies venit, & præco subjiciente scriba verba legis recitare populo cepit, & scribam subijcere, & præconem pronuntiare passus non est. Tum Cornelius ipse codicem recitavit. Quod cum improbe fieri C. Piso consul vehementer quereretur, tollique ea re tribuniciam intercessionem diceret, gravi convicio a populo exceptus est. Et cum ille eos, qui sibi intentabant manus, prendi a lixtore jussisset, fracti ejus fasses cuncti; lapidesque etiam ex ultima concione in consulem jacti. Quo tumultu Cornelius perturbatus concilium dimisit. Adum deinde eadem de re in senatu est magna contentio. Tum Cornelius ita ferre rursus cepit, ne quis in senatu legibus solveretur, nisi eo assensu, neve quis, cum solutus esset, intercederet, cum de ea re ad populum ferretur. Hæc sine tumultu res acta est: nemo enim negare poterat, pro auctoritate senatus esse eam legem: sed tamen eam tulit invidis optimaribus, qui vel pauci S. C. facere solebant. Aliam deinde legem Cornelius, etsi nemo repugnare ausus est, multis tamen invidis tulit, ut prætores ex editis suis perpetuis fore dicerent. Quæ res tum gratiam ambitiosis prætoribus, qui varie quis dicere assueverant, sustulit. Alias quoque complures leges Cornelius promulgavit: quibus plerique collegæ intercesserunt: per quas contentiones totus prope tribunatus ejus peractus est. Sequenti deinde anno, M. Lepido, L. Volcatio Coss. quo anno prætor Cicero fuit, reum Cornelium duo fratres Cominii lege Cornelii de majestate fecerunt. Detulit nomen Publius, subscripsit Cajus. Et cum P. Cassius prætor decimo die, ut mos est, adesse jussisset, eoque die ipse non assidisset, seu advocatus propter publici frumenti curam, seu gratificans reo: circumdanti sunt ante tribunal ejus accusatores a notis operarum ducibus, ita ut mors intentaretur, si mox non desisterent. Quam perniciem vix effugerunt interventu consulum, qui advocati reo descenderant. Et cum in scalas qualdam Cominii fugissent, clausi in noctem ibi se occultaverunt; deinde per recta vicinarum ædium profugerunt ex urbe. Postero die cum P. Cassius assidisset, & citati accusatores non adessent, exemplum nomen est de reo Cornelii. Cominii autem magna infamia flagraverunt, vendidisse silentium magna pecunia. Sequente deinde anno, L. Cotta, L. Torquato Coss. quo hæc oratio (*) a Cicerone prætorè dicta est, cum prima pars M. Manlii, qui iudicium per operarum duces turbaverat, deinde quod ex S. C. ambo Coss. præsidebant, & iudicio non respondisset, atque effectus damnatus, recreavisset, jam accepta pecunia tollere ait Cornelium lege majestatis. Res acta est magna expectatione paucos ante me ergo Cornelius, perterritus Manlii exitu, in iudicium adhibuit, ut ne clamor quidem illius sub advocatis ejus oriretur. Dixerunt in eum adfessi testimonia principis civitatis, qui plurimum in senatu poterant, Q. Hortensius, Q. Catulus, Q. Metellus Pius, L. Lucullus, M. Lepidus. Dixerunt autem hoc, vidisse se, cum Cornelius in tribunatu codicem per nostris ipse recitaret: quod ante Cornelium nemo fecisse existimaretur. Volebant videri, se judicare eam rem magno opere ad crimen im-

[a] Prætor] Sigonius legit, Prætorio mi-

MART. CAPELLA.] Repugnat enim, ut diviores, quos honoris sui ministros esse voluerat, lege ambitus vellet assigere.

PRISC. *lib. VIII.*] Quæ intermissa complures annos.

PRISC. *ibid.*] Num alicui gratificabantur aut homini, aut ordini?

PRISC. *lib. x.*] Coeptum igitur per eos, qui agi volebant, desitum est per hunc, qui decessit.

PRISC. *lib. VIII.*] Circuitis Rostris ejicerentur lapidibus homines.

PRISC.] Qui eloquentia cæteris antecellit.

FRONTO.] Demi medius fidius de his tormentis aliquantum malim.

IDEM.] Ad miserrimum, crudelissimumque dominatum dedici patiamini.

IDEM.] Cur nunc redeant, si tunc gratiæ concesserint?

IDEM.] Quid, quod ne cum iis quidem expertus es, quos duces operarum fuisse dixisti?

IDEM.] Ejusmodi mihi duos laqueos in causa esse propofitos, ut, si me altero expeditsem, tenerer altero.

ACRO. *in I. Serm.*] Aperuit fores scalarum.

BOETH. *Defin.*] Legite, ut legebatis; hinc intelligetis nulla tenuissima suspicione describi, aut significari Cornelium.

AQUILA.] Refertum tribunitiis legibus, exhaustum a quibus sit, ipsi sciunt.

minutæ majestatis tribunitiæ pertinere. Etenim prope tollebat intercessio, si id tribunis permitteretur. Cicero, quia non poterat negare id factum esse, eo confugit, ut diceret non ideo, quod lectus sit codex a tribuno, immunitam esse tribunitiam potestatem. Quæ vero arte & scientia orationis? Ita ut & dignitatem clarissimorum civium, contra quos dicebat, non violaret, & tamen auctoritate eorum lazi rem non pateretur. Quantaque moderatione rem tam difficilem aliis tradaverit, lectio ipsa declarabit. Adjumentum autem habuit, quod, sicut diximus, Cornelius, præter districtum propositum adversus principum voluntatem, cætera vita nihil fecerat, quod magno opere improbaretur: præterea quod ipse Globulus, qui intercesserat, aderat Cornelio, & quod ipsum quoque di-

ximus, quod Cornelius Pompeji Magni quaestor fuerat apud duas præfecturas equitum Rom. & tribunos, & ex tertia quoque parte apud plerisque, exceptis iis familiaris principum civitatis. Res acta est magno conventu, magnaque expectatione, quis eve nus iudicii futurus esset. A summis viris dici restimonium, & id, quod illic dicerent, consisterem animadvertebant. Extat oratio hominis accusatoris: quam sumere in manus, est ali-quod operæ pretium, non solum propter Ciceronis orationes, quas pro Cornelio habemus, sed etiam propter semet ipsam. Cicero ipse significat, quatrduo Cornelium de fensisse: quas actiones contulisse eum in duas orationes prætor. Iudicium id exercuit Q. Gallius prætor. *Ason.*

RELI.

RELIQUA EX ASCONIO.

VERSUS A I. CIRCITER CLXI.

Postulatur apud me prætoris primum de pecuniis reputandis. Prospectat videlicet Cominius, quid agatur. Videlicet homines sceneos¹⁹, in medium, ad tentandum periculum abjectos.

Quid? Metellus²⁰ summa nobilitate ac virtute, cum bis iurasset: semel privatim a patre: iterum publice a lege coactus, desistit accusatione. An vi, an veritate? In quo suspicionem omnem tollit C. Curionis virtus ac dignitas, & Q. Metelli adolescentia, ad summam laudem omnibus rebus ornata.

Legem, inquit, de libertinorum suffragiis Cornelius cum Manilio²¹ dedit. Quid est hoc, *dedit*? an tulit, an rogavit, an hortatus est? Nam tulisse ridiculum est, quasi legem aliquam aut ad scribendum difficilem, aut ad excogitandum reconditam. Quæ lex paucis his annis²² non modo scripta, sed etiam lata esset.

F f f f z In

¹⁹ *Faneos*.] Simulacra, effigiesque hominum ex fano fieri solebant, quibus objectis ad spectaculum præbendum tauri irritarentur. *Asonius.*

²⁰ *Metellus*.] Hoc exemplum assert hoc loco, quod vult probare, desistere eum debere ab accusatione, quamquam neque accusaverit, neque fecerit passionem. Nam Metellus & postulaverat Curionem, & desisterat. Confugit autem orator ad Metelli nobilitatem, & ad C. Curionis industriam, ut legeret id, quod illi utilius, quam honestius, fecerant. Res autem tota se sic habet: in qua quidem illud primum explicandum est, de quo Metello hoc dicit. Fuertunt enim tunc plures Quinti Metelli. Ex quibus duo consulares, Pius, & Creticus: de quibus apparet eum non dicere. Duo autem adolescentes, Nepos, & Celer: ex quibus nunc Nepotem significat. Eius enim patrem Q. Metellum Nepotem, Balearici filium, Macedonici Nepotem, qui consul fuit cum T. Didio, Curio is, de quo loquitur, accusavit. Isque Metellus mortuus petiit ab hoc filio suo Metello, ut Curionem accusatorem suum accusaret, & id facturum esse iurjurando adfecit. Metellus fecit rem Curionem. Cumque interim quandam civem idem Metellus feruum esse contendens vi irrupisset, ac verbe-

ribus affectisset, Curio assertorem ei comparavit. Dein, cum appareret eum exitum iudicii illius futurum, ut liber is judicaretur, quem Metellus verberibus affectum esse negare non poterat: inter Metellum & Curionem facta pæctio est, ut, neque arbitrium de libertate ugeret in Metellum Curio, neque Metellus petiret in accusatione Curionis. Eaque pæctio ab utroque juramento firmata est. Huc ergo illud pertinet, cum iurasse dixit, semel privatim, & iterum legatum, scilicet cum in Curionem calumniam iuravit. Cum hoc autem Metello postea Cicero similitates gessit: evasit enim Metellus malus atque improbus civis. *Ason.*

²¹ *Cum Manilio*.] Legendum, *Cajo Manilio*: & infra, *dedit* ridiculum est, pro tulisse. *Sigonius.*

²² *His annis*.] P. Sulpicium in tribunatu hanc eandem legem tulisse significavit. Tulisse autem L. Sylla, qui postea Felix appellatus, Q. Pompejo Cos. ante xvii. annos quam hæc dicta sunt, cum per vim rempublicam possidisset, ab initiis bonarum actionum ad perditos progressus. Quod & initium bellorum civilium fuit, & propter quod ipse Sulpicium Cos. armis (a) mire oppressus esse visus est. *Ason.*

(a) *Mire*.] Grævis legit, *iure.*

In quo eum multa reprehensa sint, tum in primis celeritas²³ actionis.

Petivit²⁴ tamen a me prætorè maxima contestatione, ut causam Manilii defenderem.

VERSUS A I. DCCCCI.

Dicit de eodem Manilii tribunatu.

Nam cum is Tribunus plebis duas leges²⁵ tulisset in eo magistratu, unam perniciosam, alteram egregiam: quod summam rempublicam læsit, id ab ipso tribuno abjectum est. Bonum autem, quod summa republica²⁶ manet, id extra ordinem fuit.

Dicit de disturbato iudicio Maniliano.

Aliis²⁷ ille in illum furem magnis hominibus auctoribus impulsus est, qui aliquid institui exemplum disturbandorum iudiciorum perniciosissimum, temporibus suis accommodatissimum, meis alienissimum rationibus, cupierunt.

VERSUS CIRC. CXI.

Possim dicere, hominem summa prudentia clarum C. Cottam²⁸ de suis legibus abrogandis ipsum ad senatum retulisse.

S E

²³ *Celeritas*] Celeritatem actionis significat, quia Manilius, sicut jam ostendimus, post pauculos statim dies, quam hierat tribunatum, legem eandem Compitalibus per tulit. *Idem.*

²⁴ *Petivit*] C. Cornelium significat. Sicut jam ante dictum est. *Idem.*

²⁵ *Duas leges*] Dicitur enim supra de his legibus: quarum una de libertinorum suffragiis, quæ cum S. C. damnata esset, ab ipso quoque Manilio abjecta est: altera autem defensa est de bello Mithridatico. C. Pompejo extra ordinem mandando, ex qua lege tum Magnus Pompejus bellum gerebat. *Idem.*

²⁶ *Quod summa republica*] Locus mendosus. Magna in m. E. varietas.

²⁷ *Aliis*] L. Catilinam & Cn. Pisconem videtur significare. Fuit autem Catilina patricius, & eodem illo tempore erat reus repetundarum, cum provinciam Africanam obtinisset, & consulatus candidatum se ostendisset.

disset. Accusator erat ejus P. Clodius adulescens, ipse quoque perditus, qui postea cum Clæone inimicitias gessit. Cneus quoque Piso, adulescens potens & turbulentus, familiaris erat Catilinæ, omniumque consiliorum ejus particeps, & turbator auctor. *Idem.*

²⁸ *C. Cottam*] Hic est Cotta, de quo jam sæpe diximus, magnus orator habitus, & compar in ea gloria P. Sulpicio, & C. Casari. Videntur autem in rebus parvis fuisse leges illas, quas cum tulisset, retulit de his abrogandis ad senatum. Nam neque apud Sallustium, neque apud Livium, neque apud Feneftellam ullius alterius læta ab eo legis mentio, præter eam, quam in concione tulit repugnante nobilitate magno populi studio, ut his, qui Tribuni plebis fuissent, alios quoque magistratus capere liceret. Quod lex a dictatore L. Sylla paucis ante annis lata prohibebat. Neque eam Cotta legem abrogatam esse significat. *Idem.*

SEQUITUR.

Possim & ejusdem Cottæ legem de iudiciis privatis, anno postquam lata sit, a fratre²⁹ ejus abrogatam.

STATIM.

Legem Liciniam³⁰ & Muciam de civibus regundis, quam duo consules omnium, quos vidimus, sapientissimi tulissent, video constare inter omnes, non modo inutilem, sed perniciosam reipublicæ fuisse.

Quatuor omnino genera sunt, Iudices, in quibus per senatum, more majorum, statuatur aliquid de legibus. Unum est ejusmodi, placere legem abrogari: ut Q. Cæcilio³¹, M. Junio consulibus, quæ leges rem militarem impedirent, ut abrogarentur.

Alterum, quæ lex lata esse dicatur, ea non videri populum teneri: ut L. Marcio, Sex. Julio consulibus, de legibus Livii³².

Tertium est de legum abrogationibus. Quo de genere per sæpe senatus-consulta sunt, ut nuper de ipsa lege Calpurnia³³, quæ derogaretur.

P. Africanus ille superior, ut dicitur, non solum a sapientissimis hominibus, qui tum erant, verum etiam a se ipso sæpe

²⁹ *A fratre*] M. Cottam significat. Fuerunt autem tres: duo hi, C. & M. tertius L. Cotta, qui lege sua iudicia inter tres ordines communicavit, senatum, equites, tribunos ærarios: adeptique sunt omnes consulatum. *Idem.*

³⁰ *Liciniam*] L. Licinium Crassum oratorem, & Q. Mutium Scævola pont. max. eundemque & oratorem, & jurisconsultum, significat. Hi enim legem eam, de qua loquitur, de regendis in sua civitate focis, in fœdus consulatulerunt. Cum enim summa cupiditate civitatis Romanæ Italici populi tenerentur, & ob id magna pars eorum pro civibus Romanis se gereret, necessaria lex visa est, ut in sua quisque civitatis jus redigeretur. Verum ea lege ita alienati animi sunt principum Italicoꝝ populorum, ut ea vel maxima causa belli Italici, quod post triennium exortum est, fuerit. *Idem.*

³¹ *Q. Cæcilio*] Q. Cæcilius Metellus Numidicus, M. Junius Silanus, de quibus facit mentionem, consules fuerunt bello Cimbri-

co, quod diu prave simul & infeliciter gestum est. Atque ipse quoque hic Junius male rem adversus Cimbroꝝ gessit, ac plures leges, quæ per eos annos, quibus hæc sic gestebantur, populo lætæ erant, quibus militaria stipendia minuebantur, abrogavit. *Idem.*

³² *Livii*] Puto vos reminisci, has esse leges Livias, quas illis consulibus M. Livius Drusus Trib. pleb. tulit: qui cum senatus partes tuendas suscepisset, & leges pro optimatibus tulisset, postea eo licentiæ est progressus, ut nullum in iis morem servaret. Itaque Philippus consul, qui ei inimicus erat, obtinuit a senatu, ut leges ejus omnes uno S. C. tollerentur. Decretum est enim, contra auspicia esse lætas, neque iis teneri populum. *Idem.*

³³ *Calpurnia*] Lex hæc Calpurnia, de ambitu erat. Tulerat eam ante biennium C. Calpurnius Piso consul: in qua præter alias penas pecuniaria quoque pena erat adjecta. *Idem.*

sæpe accusatus est, quod, cum consul esset cum Tib. Longo, passus esset tum primum a populari confessu senatoria subsellia separari ³⁴.

CIRCA MEDIUM.

Quo loco numerat, cum lex feratur, quot loca intercessionis sunt ³⁵, *jubet dicere.*

Est utique jus vetandi, cum ea feratur, quamdiu qui suffragii ferendi causa conveniunt, huc & illuc transferuntur: dum privati dicunt: dum tabellæ diribentur: dum stitella defertur: dum æquantur sortes: dum sortitio fit: & si qua sunt hujus generis alia ³⁶.

PAULO POST.

Unum tamen, quod hoc ipso Tribuno plebis factum est, prætermittendum non videtur. Neque enim majus est legere codicem, cum intercedatur, quam stitellam ipsam cum ipso intercessore deferre; nec gravius, incipere ferre, quam perferre; nec vehementius, ostendere se laturum invito collega, quam ipsi collegæ magistratum derogare; nec criminiosius, tri-

³⁴ Separari] Hoc factum est secundo consulatu Scipionis, post septimum annum quam Carthaginiensis bello secundo data est pax. Factum id esse autem, Antias tradidit ludis Romanis, quos fecerunt ædiles curules, Attius Strabanus, T. Scribonius Libo: id eos fecisse iusti censorum Sex. Ælii Petti, C. Cornelii Cethegi. Et videtur in hac oratione hunc quidem auctorem secutus Cicero distinxisse, passum esse Scipionem fecerni a cætero consensu spectacula senatorum. In ea autem, quam post aliquot annos habuit de aruspicum responso, non passum esse Scipionem, sed ipsum auctorem fuisse dandi eum locum senatoribus, videtur significare. Verba ejus hæc sunt: *Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in Palatio nostri majores ante templum Martis Magnæ fieri celebrarique volebant? quibus primum ludis ante populi consensum senatori locum P. Africanus, Il. Cof. & collega eius Scipronius Longus, hoc tributum esse senatori scribit, sed sine mentione Megalensium.* Ædiles enim eos ludos facere soliti erant. Votivis ludis factum tradit, quos Scipio & Longus Cof. fecerunt. Non præterire autem vos volo, esse oratoris caliditatis, ut, cum opus sit, eisdem rebus ab utraque

parte vel a contrariis utantur. Nam cum secundum Ciceronis opinionem auctore Scipione consule ædiles secretum ante omnes locum spectandi senatoribus dederint; eodem illo facto Scipionis in hac quidem oratione, quia causa popularis erat, premebatumque senatus auctoritate, atque ob id dignitatem ejus ordinis quam possit maxime elevari cause expellere, permittere ait Scipionem, quod passus esset id fieri. In ea oratione de aruspicum responso, quia in senatu habebatur, cuius auribus erat blandiendum, & magno perire illum laudat, & non auctorem fuisse dandi, nam id erat levius, sed ipsum etiam dedisse dicit. *Idem.*

³⁵ Sunt] *Lego, sunt, antequam, qui legem fert, populum iubeat discedere.* Sigon. ³⁶ Alia] His peractis, cum id solum superest, ut populus sententiam ferat, jubet unumquemque is, qui fert legem, discedere. Quod verbum non hoc significat, quod in communi consuetudine est, de eo loco ubi lex fertur, sed in suam quæque tribum discedat, in qua est suffragium laturus. Populus enim confusus, ut semper alias, ita & in concione. *Ascon.*

bus ad legem accipiendam, quam ad collegam reddendum privatum intro vocare: quæ vir fortis, hujus collega, Aulus Gabinius ³⁷ in re optima fecit omnia; neque, cum salutem populo Romano, atque omnibus gentibus finem diurnæ captivitatis, turpitudinis, & servitutis afferret, passus est, plus unius collegæ sui, quam universæ civitatis, vocem valere & voluntatem.

At enim de corrigenda lege retulerunt ³⁸.

Idem, nisi hæc ipsa lex, quam C. Cornelius tulit, obstitisset, decrevissem id, quod palam jam isti defensores judiciorum pugnaverunt, senatui non placere id iudicium de Syllæ bonis ³⁹ fieri. Quam ego causam longe aliter prætor in concione defendi, cum id dicerem, quod iidem iudices postea statuerunt, iudicium æquiore tempore fieri oportere.

STATIM.

Antea ⁴⁰ vero quam multarum rerum judicia sublata sint, & quia scitis, prætereo, & ne quem in iudicium oratio mea revocare videatur.

PAU.

³⁷ A. Gabinius] Manifestum est, de ea lege Ciceronem nunc dicere, qua Cn. Pompeio bellum adversus piratas datum est. L. autem Trebellius Trib. pl. quem non nominat: quo perseverante intercedere, (nam senatui promiserat, mortuum se ante, quam lex perferretur) intro vocare tribus Gabinius cepit, ut Trebellio magistratum abrogaret, sicut quondam Tib. Gracchus tribunus M. O. Flavio collegæ suo magistratum abrogavit. Et aliquandiu Trebellius ea re non perterritus aderat, peritabatque in intercessione, quod omnia magis, quam perseveraturum esse Gabinium, arbitrabatur. Sed postquam x. & vii. tribus rogationem acceperunt, & una mens effere populi, qui supererat, ut iustum conficeret, remisit intercessionem Trebellius: atque ita legem Gabinius de piratis persequendis perulit. *Idem.*

³⁸ Retulerunt] Diximus jam in principio, Cornelium primo legem promulgasse, ne quis per senatum lege solveretur: deinde tulisse, ut tum denique de ea re S. C. ferret, cum adessent in senatu non minus cc. Hæc est illa, quam appellat, correctio. *Idem.*

³⁹ De Syllæ bonis] Quia defuerat superioribus temporibus in ærario pecunia publica, multa & sæpe ejus rei remedia erant

quædam. In quibus hoc quoque, ut pecunia publicæ, quæ refusa apud quemque essent, exigenterent. Id autem maxime pertinebat ad Cornelium Faustum dictatoris filium, quia Sylla per multos annos, quibus exercitiis præfuerat, & republicam tenuerat, sumptus pecunias ex vestigalibus, & ex ærario populi Romani: eaque res sæpe erat agitata, sæpe omiſsa, partim propter Syllanarum partium potentiam, partim quod iniquum videbatur, post tot annos, quam quis pecuniam acceperat; ejus reddere rationem. *Ascon.*

⁴⁰ Antea] Bello Italico, quod fuit adolescentibus illis, qui tum in republica vigeabant, cum multi varia lege inique damnarentur, quasi id bellum illis auctoribus constatum esset, crebraque defectiones Italico-rum nunciarentur, tunc ob ejus tristitia occasionem senatus decrevit, ne iusticia, dum tumultus Italicus esset, exercerentur. Quod decretum eorum in concipiendis populi sæpe apertum erat. Supererat autem ex his, qui illa iudicia metuerunt, vigenes multi, maxime C. Curio, Curionis adolescentis pater, ejus, qui bello civili Cæsar's fuit partium. *Idem.*

Non Cn. Dolabella ⁴¹ C. Volcatium, honestissimum virum, communi & quotidiano jure privasset.

Non denique homo illorum & vita, & prudentia longe dissimilis, sed tamen nimis in gratificando jure liber, L. Sifenna ⁴², bonorum Cn. Cornelii possessionem ex edicto suo P. Scipioni, adolescenti summa nobilitate, eximia virtute prædito, dedisset.

Quare cum ambitum populus Romanus videret, & cum a Tribunis plebis doceretur, nisi poena accessisset in divisores, extingui nullo modo posse, legem hanc Cornelii flagitabat; illam, quæ ex senatus-consulto ferebatur, repudiabat.

ET EADEM DERE PAULO POST.

Ut spectaculum illud duorum ⁴³ designatorum consulum calamitate, re, & tempore salubre ac necessarium, genere & exemplo miserum ac funestum, videremus.

Quid ego nunc tibi argumentis respondeam, posse fieri, ut alius aliquis Cornelius sit, qui habeat Philerotem? * res vulgare nomen esse Philerotis ⁴⁴, Cornelios vero ita multos, ut jam etiam collegium ⁴⁵ constitutum sit.

At enim extremi ac difficillimi temporis vocem illam, C. Corneli, consulem mittere coegisti, qui rempublicam salvam esse vellent, ut ad legem ⁴⁶ accipiendam adefsent.

Plebem ex Manliana offensione victam & domitam esse dic;

⁴¹ Cn. Dolabella] Duo fuerunt eo tempore Dolabellæ, quorum alterum C. Cæsar accusavit, alterum M. Scæurus. *Idem.*

⁴² Sifenna] Hoc solum hic annotandum est, hunc esse L. Sifennam, qui res Romanas scripsit. *Idem.*

⁴³ Duorum] P. Syllam & Autronium significat: quorum alterum L. Cottæ, alterum L. Torquatus, qui, cum hæc Cicero dicebat, consules erant, ambitus damnant, & in eorum locum creati erant. *Ascon.*

⁴⁴ Res vulgare nomen Philerotis] Vox res, habet sine dubio mendam. Quid, si pro ea, Roma, reponas? Audax fortasse emendatio fit, sed tamen ab oratoris sententia non aliena. Tentabat alius per vulgare. Sigon. Forte pro res vulgare nomen, legendum servi

vulgare nomen. Græv.

⁴⁵ Collegium] Frequenter tum etiam coetus factiosorum hominum sine publica auctoritate malo publico fiebant: propter quod postea collegia S. C. & pluribus legibus sunt sublata, præter pauca atque certa, quæ utilitas civitatis desiderasset, ut fabrorum, li-
torumque. Ascon.

⁴⁶ Ad legem] C. Piso, qui consul eodem anno fuit, quo Cornelius Trib. pl. erat, cum legem de ambitu ex S. C. graviores, quam fuerat antea, ferret, & propter multitudinem divisorum, qui per vim adverbabantur, e foro ejesus esset; edixerat id, quod Cicero significat, & majore manu stipatus ad legem perferendam descenderat. *Ascon.*

cit; ante vestros annos propter illius tribuni plebis temeritatem posse adduci, ut omnino ne illius potestate abalienemur. * Qui restituerunt eam potestatem, alterum ⁴⁷ nihil unum posse contra multos, alterum longe abesse.

Tanta igitur in illis virtus fuit, ut anno xvi post reges exactos, propter nimiam dominationem potentium, secederent, leges sacratas ipsi sibi restituerent ⁴⁸, duos tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons sacer nominatur, in quo armati confederant, æternæ memoriæ causa consecrarent. Itaque auspicio postero anno decem tribuni plebis comitiis curiatis creati sunt.

Tum interposita fide per tres legatos ⁴⁹, amplissimos viros, Romam armati reverterunt: in Aventino confederunt: inde armati in Capitolium venerunt: decem tribunos plebis per pontificem, quod magistratus nullus erat, creaverunt.

Etiam hæc recentiora prætereo: ponam principium justissimæ libertatis, Cassiam ⁵⁰; qua lege suffragiorum vis potestatis

Tom. VI.

G g g g que

⁴⁷ Alterum] Manifestum puto esse vobis, M. Crassum, & Cn. Pompejum significari: e quibus Crassus iudex tum sedebat in Cornelium; Pompejus in Asia bellum Mithridaticum gerabat. *Idem.*

⁴⁸ Restituerunt] Inducor magis librationem hoc loco esse mendam, quam ut Ciceronem parum proprio verbo usum esse credam. Illo enim tempore, de quo loquitur, quod fuit post xvi. annos quam reges exacti sunt, plebs sibi leges sacratas non restituit (nuncquam enim Tribunos pleb. habuerat) sed tum primum eas constituit. Numerum quidem annorum post reges exactos, quam id fidum est, diligenter posuit, qui fuit A. Verginio Tricostio, L. Veturio Cæcurno Coss. Cæteram quidam non duos Trib. pleb. ut Cicero dicit, sed quinque tradunt creatos tum esse, singulos ex singulis classibus. Sunt tamen, qui eundem illum duorum numerum, quem Cicero, ponant: inter quos Tuditanus, & Pomponius Atticus, Liviusque noster. Idem hic & Tuditanus adjiciunt, tres præterea ab illis duobus collegas creatos esse. Nomina duorum, qui primi creati sunt, hæc traduntur, L. Scincius L. F. Velutus, L. Junius C. F. Paterculus. Reliqua pars hujus loci, quæ pertinet ad secundam constitutionem tribunorum, & decemvirorum fi-

nitium imperium, & breviter, & aperte ab ipso dicitur. Nomina sola non adjicit, quis ille ex decemviris fuerit, qui contra libertatem vindicias dederit, & quis ille pater, contra cuius filiam id decrevit: scilicet, quod notissimum est, decemvirum illum Appium Claudium fuisse, patrem autem virginis L. Virginium. Unum hoc tantummodo explicandum, quo loco primum de secunda secessione plebis, deinde de concordia facta, sic dicit. *Asconius.*

⁴⁹ Tres legatos] Legati tres, quorum nomina non ponit, ii fuerunt, Sp. Tarpejus, C. Julius, P. Sulpicius, omnes consules: pontifex maximus fuit M. Papius. *Idem.*

⁵⁰ Cassiam] Quæ fit ista lex Cassia, qua suffragiorum potestas convulsa, manifestum est. Nam ipse quoque paulo ante dixit legem Cassium tulisse, ut populus per tabellam suffragia ferret. Altera Cassia lex, quæ populi judicia firmavit; quæ fit, potest quæri. Est autem hæc. L. Cassius L. F. Longinus Trib. pleb. * C. Mario, C. Flacco Coss. plures

* C. Mario, Flacco Coss.] Reponendum videtur, L. Cassio, pro C. Flacco. Horum enim Consulatus significatur, cum proxime inserat. Q. Cæcilius biennio ante latam legem Consulatum tulisse. *Mansur.*

que convaluit: alteram Cassiam; quæ populi judicia firmavit.

Dicit de nobilibus.

Qui non modo cum Sylla, verum etiam, illo mortuo, semper hoc per se summis opibus retinendum putaverunt: inimicissimi C. Cottæ⁵¹ fuerunt, quod is consul paulum tribunis plebis non potestatis, sed dignitatis addidit.

Quamdiu quidem hoc animo erga nos illa plebs erit, quo se ostendit, cum legem Aureliam⁵², cum Rosciam, non modo accepit, sed etiam efflagitavit.

Memoria teneo, cum primum senatores cum equitibus Romanis lege Plotia⁵³ judicarent, hominem diis ac nobilitati perinvisum, Cn. Pompejum, causam lege Varia de majestate dixisse.

PRO C. CORNELIO. II.

AQUIL. & FORTUNATIANUS *lib. III. Rber.*] Pugnem aperte contra nobilissimorum hominum voluntates, studia, consilia, cogitationesque eorum aperiam?

CICERO, *Orator. cap. 67.*] O callidos homines, o rem excogitatam, o ingenia metuenda! Testes dare volumus. Quem, quæso, nostrum fefellit, ita vos esse facturos?

CIC. *Orat. cap. 70. & QUINT. lib. IX. cap. 4.*] Nam neque me divitiæ movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venaliarii, mercatoresque superarunt, neque vestis, aut cælatum aurum & argentum, quo nostros veteres Marcel-

los,

res leges ad minuendam nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam, ut, quem populus damnasset, cuive imperium abrogasset, in senatu nec esset. Tulerat autem eam maxime propter similitates cum Q. Cæcilio, qui ante biennium consul fuerat: & cui populus, quia male adversus Cimbricos rem gesserat, imperium abrogavit. *Idem.*

⁵¹ C. Cottæ] Hic Cottæ, ut puto, legem tulit, ut Tribunis pleb. liceret postea alios magistratus capere: quod lege Syllæ iis erat ademptum. *Idem.*

⁵² Aureliam] Aurelia lege communicata judicia inter senatores, & equestrem ordinem, & tribunos ærarios. Roscia est, quam

L. Roscius Otho biennio ante Cos. firmavit, ut in theatro equitibus Romanis xrv. ordines spectandi gratia darentur. *Afcon.*

⁵³ Plotia] M. Plautius Silvanus Trib. pleb. Cn. Pompejo Strabone, L. Porcio Catone Cos. secundo anno belli Italici, cum equester ordo in judiciis dominaretur, legem tulit, adjuvantibus nobilibus, quæ lex vim eam habuit, quam Cicero significat: nam ex ea lege tribus singula (s) ex eo numero quinos suffragio creabant, qui eo anno judicarent. Ex eo factum est, ut senatores quoque in eo numero essent, ut quidam etiam ex ipsa plebe. *Afcon.*

(s) Ex eo] Patricius, ex suo numero.

ios, Maximosque multi eunuchi e Syria Ægyptoque vicerunt. Neque vero movent me ornamenta ista villarum, quibus L. Paulum & Mummium, qui rebus his urbem, Italiamque omnem refererunt, ab aliquo video perfacile Deliaco, aut Syro potuisse superari.

PRISC. *lib. xviii.*] Quis tam abundans copiis.

FRONTO.] Da enim mihi potestatem eos, qui tum affuerunt Cornelio, nominandi.

IDEM.] Facite, ut facitis, qui ad causam adestis.

IDEM.] Quid enim mihi certamen est cum accusatore, aut contentio?

IDEM.] Qui commodis populi Romani lingua duntaxat ac voluntate consuluit.

IDEM.] Expelleret a dispensantibus.

IDEM.] Sed ad urbem dierum tres fuerunt complurium.

IDEM.] Quam diligentes libertatis vos oporteat esse.

IDEM.] Si vos hujus fortunas paucorum odio adjudicaveritis.

RELIQUA EX ASCONIO.

Num in eo, qui sint hi testes, hæsitatis? Ego vobis edam duos⁵⁴. Reliqui sunt de consularibus, inimici tribunitiæ potestatis. Pauci præterea assentatores eorum atque affectæ subsecuntur.

Sed si familiariter ex Q. Catulo, sapientissimo viro, atque humanissimo, velim quærere, utrius tandem tibi tribunatus minus probari potest, C. Cornelii, an, non dicam P. Sulpicii, non L. Saturnii, non C. Gracchi, non Tiberii: neminem quem isti seditiosum existimant, nominabo: sed avunculi tui, Q. Catule, clarissimi, patriæque amantissimi viri, quid mihi tandem responsurum putatis?

POST XX. VERS. A PRÆCEDENTI.

Quid? avunculus tuus, clarissimus vir, clarissimo patre, avo, majoribus, credo, silentio, favente nobilitate, nullo

G g g g 2 in-

⁵⁴ Duos] M. Lucullum, & M. Lepidum significat. Quinque enim consulares, ut jam diximus, in Cornelium testimonium dixerunt: Q. Catulus, Q. Hortenius, Q. Metellus Pius

pont. max. quos hac secunda oratione tractat: & duo qui non dixerunt, quos nunc significat, Lucullus & Lepidus. *Idem.*

intercesfore comparato, populo Romano dedit, & potentissimorum hominum collegiis eripuit⁵⁵, cooprandorum sacerdotum potestatem.

SEQUITUR.

Quid? idem Domitius M. Silanum⁵⁶, consularem hominem, quemadmodum tribunus plebis vexavit?

Hæc est controversia ejusmodi, ut mihi tribunus plebis Cn. Domitius, Catulo M. Terpolius⁵⁷ contemptissimum nomen ejectionem ex iis, qui tribuni plebis fuerunt.

IN TOGA CANDIDA,
CONTRA C. ANTONIUM, & L. CATILINAM⁵⁸,

COMPETITORES.

OMNIA EX ASCONIO.

Dico, Patres conscripti, nocte cujusdam hominis nobilis, &

⁵⁵ Eripuit] Hoc egere enarratione, quia hoc loco nomen non ponit quis fecerit, eadem videri potest, qui oblitus fit, minus ante xx. versus hæc de eo ipso Ciceronem dixisse: Sed si familiariter ex Q. Catulo &c. Idem.

⁵⁶ Silanum] M. Silanus quinquennio ante consul fuerat, quam Domitius Trib. pleb. atque ipse quoque adversus Cimbrum rem male gesserat. Quam ob causam Domitius eum apud populum accusabat; criminabatur bellum cum Cimbris iniuste populi gessisse, &que principium fuisse calamitatum, quas eo bello populus accepisset: ac de eo tabellam quoque dedit: sed plenissime Silanus absolutus est; nam due sole tribus eum, Sergia & Quirina, damnaverunt. Asc. on.

⁵⁷ Terpolius] Post infractam tribuniciam potestatem a Sylla, ante restitutam a Cn. Pompejo, apparet. Fuit autem is Tribunus pleb. ante xii. annos, D. Bruto, & M. Lepido Coss. Cn. Domitius Tribunus fuerat ante xi. de XL. annos, C. Mario ii. C. Fimbria Coss. Magno numero sententiarum Cornelius absolutus est. Idem. Apud Asconium videtur

legendum, Man. Lepido, non M. Lepido, ex fragmentis Capitolinis. Reliqua sententia vix sine scriptorum librorum auctoritate firmari potest. Neque intelligitur, quid aut Cicerone velit, aut Asconium. Sigon.

⁵⁸ ARGUMENTUM. Hæc Oratio dicta est L. Cesare, C. Figulo Coss. post annum quam pro Cornelio dixerat. Sex competitorum in consulatus petitione Cicero habuit, duos patricios, P. Sulpicium Galbam, & L. Sergium Catilinam: quatuor plebejos, ex quibus duo nobiles, C. Antonium, & M. Antonii oratoris filium, L. Cassium Longinum, duos, qui tantum non primi ex familiis suis magistratum adepti erant; Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem. Solum Cicero ex competitoribus questris erat loco natus, atque in petitione patrem amisit. Cæteri ejus competitorum modestè se gessere, visque sunt Q. Cornificius & P. Galba sobrii ac sancti viri: Sacerdos nulla improbitate notus, Cassium, qui iners ac stolidus tum magis quam improbus videretur, sed post paucos menses in conjunctione Catilinæ esse apparuit, ac crudentissimarum sententiarum fuisse auctorem; itaque

& valde in hoc largitionis questu noti & cogniti, domum⁵⁹ Catilinam & Antonium cum sequestribus suis convenisse.

Quem enim, aut amicum habere potest is⁶⁰, qui tot civis trucidavit; aut clientem, qui in sua civitate cum peregrino negavit se iudicio æquo⁶¹ certare posse?

Nec se jam tum respexit, cum gravissimis vestris decretis absens⁶² notatus est.

In iudiciis⁶³ quanta vis esset, didicit, cum est absolutus: si aut illud iudicium, aut illa absolutio nominanda est.

Te

itaque hi quatuor pro re jacebant. Catilina autem & Antonius, quanquam omnibus maxime infamis eorum vita esset, tamen multum poterant. Colerant enim ambo, ut Ciceronem consulam desicerent, adiutoribus usi firmissimis, M. Crasso, & C. Cesare. Itaque hæc oratio contra solum Catilinam & Antonium est. Causa orationis hujusmodi in senatu habenda Ciceroni fuit, quod, cum in dies licentia ambitus auferretur propter præcipuam Catilinæ & Antonii audaciam, censuerat senatus, ut lex ambitus aucta etiam cum pena ferretur. Et quoque rei Q. Mutius Orestinus Trib. pleb. intercesserat. Cum Cicero, graviter senatu intercessionem ferente, furisset, atque in coalitionem Catilinæ & Antonii invehitus est ante dies comitorum paucos. Asc. onus.

Ad hujus orationis intelligentiam plurimum liber etiam Quinti fratris, de petitione consulari, valebit, in quo eadem fere de L. Catilina, & C. Antonio competitoribus repetuntur. De indice hujus orationis scriptum est apud Sidorum lib. IX. *Toga candida, eademque creata, in qua candidati, id est, magistratum petentes ambiebant, addita creta, quo candidior, insigniorque esset Cicero orationem, quam habuit contra competitors.* In toga candida inscripsit. Sigonius.

⁵⁹ Domum] Aut C. Cesare, aut M. Crassi domum significat. Etenim acerrimi ac potentissimi fuerunt Ciceronis refragatores, cum petiit consulatum, quod ejus in dies civilem crescere dignitatem animadvertabant. Et hoc ipse Cicero in expositione suorum consiliorum significat. Eius quoque conjunctionis, quæ, Cotta & Torquato Coss. ante annum quam hæc dicerentur, facta est a Catilina & Pisonem, arguit M. Crasum auctorem fuisse. Asc. on.

⁶⁰ Is] Catilinam, cum in Syllanis par-

tibus fuisset, crudeliter fecisset, nominatim etiam postea Cicero dicit; quos occiderit, Q. Cæciliam, M. Volumentium, L. Taurinum; M. etiam Marci Gratidiani, summe popularis hominis, qui ob id his prator fuit, caput absicium per urbem sua manu Catilina tolerat: quod crimen sæpius e tota oratione objicit. Fuerat vero hic Gratidianus arcta necessitudine Ciceroni conjunctus. Clientem autem negat habere posse C. Antonium. Nam is multos in Achaja spoliaverat, natus de exercitu Syllano equicum turmas. Deinde Graci, quos spoliaverat, eduverunt Antonium in jus ad M. Lucillum prætorem, qui jus inter peregrinos dicebat. Egred pro Gracis etiam tum adolecentulus, de quo paulo ante mentionem fecimus. Et cum Lucillus id, quod Graci postulabant, decrevisset, appellavit tribunos Antonius, juravique se ideo refutare, quod æquo jure uti non possent. Hunc Antonium Gellius & Lenulus censorum sexennio, quo hæc dicerentur, senatu moverunt, causaque subscripserunt, quod focios diriperit, quod jurgium recularit, quod propter æris alieni magnitudinem prædicia manciparit, bonaque sua in potestate non haberet. Idem.

⁶¹ Iudicio æquo] Quid sit iudicium æquum, vide Orat. pro Cluentio, sub init.

⁶² Absens] Catilina ex prætura Africam provinciam obtinuit. Quam cum graviter vexasset, legati Afri in senatu jam tum absente illo questi sunt; multaque graves sententiæ in senatu de eo dictæ sunt. Idem.

⁶³ In iudiciis] Ante annum quam hæc dicerentur, Catilina cum redisset ex Africa, Torquato & Cotta Coss. accusatus est repetundarum a P. Clodio adolescente, qui postea inimicus Ciceroni fuit. Defensus est Catilina, ut Penestella tradit, a M. Cicerone. Quod

Te tamen, Q. Muci, tam male de republica existimare, moleste fero, qui hesterno die me esse dignum consulatu negabas. Quid? populus Romanus minus diligenter scit sibi constituere defensorem, quam tu tibi? qui, cum te furti L. Calenus argueret, me potissimum fortunarum tuarum patronum esse voluisti. Et cujus tu consilium in tua turpissima causa delegisti, hunc honestissimarum rerum defensorem populus Romanus, auctore te, repudiare potest? Nisi forte hoc dicturus es, quo tempore a L. Caleno furti delatus sis, te eo tempore in me tibi parum auxilii esse vidisse.

Populum vero, cum inspestante populo collum⁶⁴ secuit hominis maxime popularis, quanti faceret, ostendit.

Me, qua amentia inductus est, ut contemneret, constituere non possum. Utrum æquo animo laturum putavit? an in suo familiarissimo⁶⁵ non viderat, me ne aliorum quidem injurias mediocriter posse ferre?

Alter⁶⁶ pecore omni vendito, & saltibus prope additis, pa-

Quod ego ut addubitem, hæc ipsa Ciceronis oratio facit, maxime quod is nullam mentionem rei habet, cum potuerit invidiam facere competitori tam turpiter adversus se coeunti: praesertim cum alterum competitorum suum Antonium in eadem hac oratione sua admoeat, suo beneficio eum ex ultimo loco prætura candidatum ad tertium pervenisse. Nescis, me prætorum primum esse factum, te concessione competitorum, & collatione centuriarum, & meo maxime beneficio, e postremo in tertium locum esse subiectum? Qui igitur Antonio suffragationem suam imputandam putat, is, si defendisset Catilinam, caput eius protectum a se non ei imputaret? Quod ita esse manifestum est ex eo, quod statim dicit. Q. enim Mutius Trib. pl. intercedebat, ne lex ambius ferretur: quod facere pro Catilina videbatur. Hunc Mutium in hac oratione appellans Cicero sic ait: Te tamen, Q. Muci, tam male de repub. &c. Verum, ut egerit Mutii causam Cicero, si cur Catilina egisset eum videri vult Fenehellæ, cur, cum, quamvis male existimet de causa Mutii, tamen ei exprobrat patrociniolum suum, non idem in Catilina faciat, si modo pro eo dixit? & cur ipsum illud iudicium sepius in infamiam vocat? quod par-

cus videretur fuisse facturus, si in eo iudicio fuisset patronus. Atque ut alia omittam, hoc certe vix videtur dicturus fuisse, si illo patrono Catilina repetundarum absolutus esset: *Supra se omnibus, ac flagitiis contentinavit: eade nefaris orientavit: diripuit sceler: leges, questiones, iudicia violavit.* Et postea: *Quid ego, ut violaveris provinciam, &c. Verine ergo simile est, hæc cum Catilinae objicere, si illo defendente absolutus est?* Præterea movet me, quod, cum sint commentarii Ciceronis suarum etiam defensionum, commentarium tamen hujus defensionis aut principium nullum inveniam. Itaque putato non defendisse, sed tantum de defendendo cogitasse: quod per hæc ipsa negari non potest. Hoc autem iudicio absolutus est Catilina, infamia iudicium. Ut & Clodius infamis fuerit, quippe qui prævaricatus est. Nam & rejectio iudicium ad arbitrium rei videbatur esse facta. *Asc.*

⁶⁴ *Collum* J. Diximus & paulo ante, Marrii (Gratidiani) caput Catilinam per urbem tulisse. *Idem.*

⁶⁵ *Familiarissimo* J. Manifestum est C. Verrem significari. *Idem.*

⁶⁶ *Alter* J. C. Antonium significat. *Idem.*

passores retinet, ex quibus ait, se, cum velit, subito fugitivorum bellum excitaturum.

Alter induxit eum⁶⁷, quem potuit, ut repente gladiatores populo non debitos polliceretur, quos ipse consularis candidatus perspexit, & legit, & emit: præsentem populo Romano factum est.

Quamobrem augere etiam mercedes si vultis, Q. Mucium perverti legem impedire, ut cœpit * sentent. *cof.*⁶⁸ Sed ego ea lege⁶⁹ contentus sum, qua duos consules designatos uno tempore damnari vidimus.

Atque ut istum⁷⁰ omittam, in exercitu Syllano prædonem, in introitu gladiatorem, in victoria quadrigarium.

Te vero, Catilina, consulatum sperare, aut cogitare, non prodigium, atque portentum tibi? A quibus enim petis? a principibus civitatis? qui tibi, cum L. Volcatius⁷¹ consul in consilio fuisset, ne petendi quidem potestatem esse voluerunt?

A senatoribus? qui te⁷² auctoritate sua, spoliatum ornament-

⁶⁷ *Eum* J. Q. Gallium, quem postea reum ambitus defendit, significare videtur. Hic enim cum esset prætura candidatus, quod in ædilitate, quam ante annum gesserat, bestias non habuerat, dedit gladiatorium, sub titulo, patri se id dare. *Idem.*

⁶⁸ *Ut capis sentent. Cof.* J. Satis constat Q. Mucium Orestinum legi, quæ ferebatur de ambitu, intercessisse, idque graviter senatum tulisse. Videtur ergo senatores hortari ut S. C. prævertant Mucium legem impediendam. Quare hic locus ita videtur legendus, Q. Mucium prævertite legem impedire, ut capis, *senatusconsulto*, Sigonius. Recentior Alconii editio: Q. Mucium constantem legem impedire, ut capis *Senatus, Consulibus, prohibere*. Sed &c. Alias non Mucium, sed *Masium*.

⁶⁹ *Lege* J. Legem Calpurniam significat, quam C. Calpurnius Piso ante triennium de ambitu tulerat. Quod autem dicit damnatos esse designatos consules, P. Syllam, & P. Antonium, de quibus jam diximus, vult intelligi. Cognomen autem Q. Mutio tribu-
⁷⁰ *Istum* J. De Antonio dici manifestum est. Sed dicit eum in exercitu Syllæ prædonem,

propter equitum turmas, quibus Achajam ab eo vexatam esse significavimus. In introitu gladiatorem, pertinet ad iudicium proscriptio- nis, que tum facta est. In victoria quadrigarium, quod, cum Sylla post victoriam circenses faceret, ita ut honesti homines quadrigas agerent, fuit inter eos C. Antonius. *Idem.*

⁷¹ *Volcatius* J. Paulo ante diximus, Catilinam, cum de provincia Africa decederet, petiturus consulatum, & legati Africi questi de eo in senatu fuissent, graves multas sententias de eo dictas esse. Itaque cum professus deinde esset Catilina petere se consulatum, L. Volcatius Tullus consul consilium publicum habuit, an rationem Catiline (a) habere deberet; si peteret consulatum. Nam quærebatur repetundarum. Catilina ob eam causam desistit a petitione. *Idem.*

(a) Forte, *haberi deceret.*

⁷² *Qui te* J. Diximus modo de hoc. Nam iudicium quoque secum repetundarum, a quo ipse per infamiam liberatus est Catilina, sed ita, ut cum senatorum ura damnaret, equitum & tribunorum absolveret. *Idem.*